

УДК 37.013.42.091.3:159.95]:355.09(470+477)

DOI <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.3.12>

Віталій КУРИЛО

доктор педагогічних наук, професор, перший проректор, Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», вул. Івана Банка, 3, м. Полтава, Україна, 36003

ORCID: 0000-0003-2471-3358

Scopus Author ID: 56165408400

Олена КАРАМАН

доктор педагогічних наук, професор, ректор, Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», вул. Івана Банка, 3, м. Полтава, Україна, 36003

ORCID: 0000-0002-8541-9972

Scopus Author ID: 58032425300

Бібліографічний опис статті: Курило, В., Караман, О. (2025). Змістові і процесуальні аспекти технології формування критичного мислення військовослужбовців в умовах збройного насилля та інформаційної агресії РФ проти України. *Ввічливість. Humanitas*, 3, 88–95, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.3.12>

ЗМІСТОВІ І ПРОЦЕСУАЛЬНІ АСПЕКТИ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО НАСИЛЛЯ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ АГРЕСІЇ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ¹

Метою статті є характеристика змістового і процесуального компонентів технології формування критичного мислення військовослужбовців в умовах збройного насилля та інформаційної агресії РФ проти України. Для досягнення мети статті використано комплекс методів теоретичного дослідження – аналіз, синтез, порівняння, узагальнення досвіду. Наукова новизна полягає в тому, що вперше з позицій аксіологічного, системного, технологічного, особистісно зорієнтованого, інформаційного, діяльнісного підходів визначено й охарактеризовано змістові і процесуальні аспекти технології формування критичного мислення військовослужбовців в умовах збройного насилля та інформаційної агресії РФ проти України.

Змістовий компонент технології представлено змістом формування критичного мислення військовослужбовців відповідно до структури критичного мислення особистості: мотиваційно-ціннісний (формування ціннісного ставлення до військової служби та критичного мислення як засобу безпеки, уникнення маніпуляцій з боку ворога; усвідомлення цінності інформації та вміння працювати з нею при виконанні завдань за призначення та ін.); когнітивний (формування знань про сутність і потенціал критичного мислення як засобу безпеки; способи перевірки і оцінки достовірності інформації, військової ситуації, аргументованого спростування доказів та ін.); діяльнісний (формування навичок щодо використання раціональних й ефективних способів мислення при виконанні завдань за призначенням; застосування різних способів перевірки і оцінки достовірності інформації, військової ситуації та ін.); рефлексивний (формування здатностей щодо критичного ставлення до власних думок, дій, можливостей; оцінки власних якостей мислення та якостей мислення інших людей; продукування власних ідей щодо вирішення завдань за призначенням, розробки й адаптації стратегічних планів та ін.).

Процесуальний компонент розкрито через характеристику технологій (особистісно зорієнтованих, саморозвитку, евристичних, розвивальних, проблемних, проєктних, тренінгових, діалогових, інформаційно-комунікаційних, дослідницьких, контрольних, прикладних), форм, методів, прийомів, засобів, методичного інструментарію формування критичного мислення військовослужбовців у межах кожного змістового напрямку.

Ключові слова: критичне мислення, військовослужбовці, формування критичного мислення, технологія формування критичного мислення, змістовий і процесуальний компоненти.

¹ Публікація містить результати досліджень, проведених при грантовій підтримці Національного фонду досліджень України за проєктом 2021.01/0021 «Формування критичного мислення громадян як чинник безпеки в умовах збройного насилля та інформаційної агресії на Сході України».

Vitalii KURYLO

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, First Vice-Rector, State Institution "Luhansk Taras Shevchenko National University", 3 Ivana Banka str., Poltava, Ukraine, 36003

donluga@gmail.com

ORCID: 0000-0003-2471-3358

Scopus Author ID: 56165408400

Olena KARAMAN

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Rector of the State Institution "Luhansk Taras Shevchenko National University", 3 Ivana Banka str., Poltava, Ukraine, 36003

ORCID: 0000-0002-8541-9972

Scopus Author ID: 58032425300

To cite this article: Kurylo, V., Karaman, O. (2025). Zmistovi i protsesualni aspekty tekhnolohii formuvannia krytychnoho myslennia viiskovosluzhbovtziv v umovakh zbroinoho nasyl-lia ta informatsiinoi ahresii RF proty Ukrainy [Content and procedural aspects of the technology for developing critical thinking in military personnel in the context of armed violence and informational aggression by the russian federation against Ukraine]. *Vvichlyvist. Humanitas*, 3, 88–95, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.3.12>

**CONTENT AND PROCEDURAL ASPECTS OF THE TECHNOLOGY
FOR DEVELOPING CRITICAL THINKING IN MILITARY PERSONNEL
IN THE CONTEXT OF ARMED VIOLENCE AND INFORMATIONAL AGGRESSION
BY THE RUSSIAN FEDERATION AGAINST UKRAINE**

The purpose of the article is to characterize the content and procedural aspects of the technology for developing critical thinking in military personnel in the context of armed violence and informational aggression by the Russian Federation against Ukraine. To achieve the goal of the article, a set of methods of theoretical research is used – analysis, synthesis, comparison, generalization of experience. The scientific novelty lies in the fact that, for the first time, the content and procedural aspects of the technology for developing critical thinking in military personnel in the context of armed violence and informational aggression by the Russian Federation against Ukraine are defined and described through the prism of axiological, systemic, technological, learner-centered, informational, and activity-based approaches.

The content aspect of the technology is represented by the content of developing critical thinking in military personnel in accordance with the structure of an individual's critical thinking. This includes: the motivational and value-based component (formation of a value-based attitude toward military service and critical thinking as a means of ensuring security and avoiding enemy manipulation; awareness of the value of information and the ability to work with it while performing assigned tasks, etc.); the cognitive component (formation knowledge about the essence and potential of critical thinking as a security tool; methods of verifying and evaluating the reliability of information and military situations; skills of reasoned refutation of arguments, etc.); the activity-based component (development of skills for applying rational and effective ways of thinking in the execution of assigned tasks; application of various methods to verify and evaluate the credibility of information and military contexts, etc.); the reflective component (formation of abilities for critical self-reflection regarding one's own thoughts, actions, and capabilities; evaluation of one's own thinking qualities as well as those of others; generation of original ideas for solving operational tasks, and for developing and adapting strategic plans, etc.).

The procedural aspect is revealed through the characterization of technologies such as: learner-centered, self-development, heuristic, developmental, problem-based, project-based, training, dialogical, information and communication, research-based, assessment, and applied. It also encompasses the forms, methods, techniques, tools, and methodological instruments used for developing critical thinking in military personnel within each content-related dimension.

Key words: critical thinking, military personnel, development of critical thinking, technology for developing critical thinking, content and procedural aspects.

Актуальність проблеми. В умовах збройного насилля та інформаційної агресії РФ проти України актуалізувалася проблема формування критичного мислення громадян як засобу безпеки на глобальному, національному й осо-

бистісному рівнях. Особливо гостро постало питання формування критичного мислення у військовослужбовців, які виконують завдання за призначенням на фронті під постійним впливом цілеспрямованих інформаційних атак

ворога – навмисного поширення неправдивих або маніпулятивних повідомлень з метою зниження морально-психологічної стійкості Захисників і Захисниць, введення їх в оману, прийняття ними неправильних рішень і стратегій, отримання переваги на полі бою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наразі проблема формування критичного мислення особистості активно досліджується і вітчизняними (С. Бадер, Н. Басова, Н. Іванова, О. Караман, В. Кремень, В. Курило, О. Пометун, М. Починкова, Г. Соріна, В. Степаненко, С. Терно та ін.), і зарубіжними вченими (Л. Елдер, М. Ліпман, Р. Пауль, К. Поппер, Б. Стернберг, Ч. Темпл, Д. Халперн та ін.).

Формування критичного мислення у військовослужбовців в умовах війни РФ проти України стало предметом наукових досліджень таких учених, як І. Березнева, О. Караман, В. Курило, О. Лабенок, Д. Кисленко, В. Конаржевська, Н. Отрешко, О. Рибчук, А. Сіренко, О. Хміляр та ін.

Технології формування критичного мислення особистості розкрито в працях сучасних дослідників: С. Бадер, О. Бойко, О. Грищенко, І. Загашев, С. Заїр-Бек, С. Дворянчикова, М. Кларін, Н. Ларіонова, І. Муштавинська, О. Пометун, М. Починкова, С. Терно, С. Тягло, Н. Юган та ін.

На наше переконання, процес формування критичного мислення військовослужбовців може бути ефективним, якщо ґрунтуватиметься на ретельно розроблених технологічних засадах, що містять спроектовані мету, професійні й індивідуально-психологічні характеристики суб'єктів, зміст і технології (форми, методи, прийоми, засоби, методичний інструментарій). У попередніх публікаціях нами було обґрунтовано теоретичні засади технології формування критичного мислення військовослужбовців в умовах збройного насилля та інформаційної агресії, у межах яких визначено поняття критичного мислення військовослужбовців, технології формування критичного мислення військовослужбовців в умовах збройного насилля та інформаційної агресії РФ проти України, розроблено відповідну теоретичну модель технології (Курило & Караман, 2025).

Критичне мислення військовослужбовців було визначено як такий вид мислення, що на основі поєднання логічних, рефлексивних

і творчих навичок у процесі виконання завдань за призначенням і самостійного пізнання дійсності дозволяє особистості критично ставитись до інформації з різних джерел, виокремлювати правдиві факти від фейків, аналізувати, узагальнювати інформацію, робити аргументовані висновки, ефективно прогнозувати й моделювати свою діяльність, що в умовах сучасної війни є своєрідним гарантом їхньої безпеки (Збройне насилля, національна безпека і критичне мислення, 2024, с. 251; Курило & Караман, 2025).

Технологію формування критичного мислення військовослужбовців в умовах збройного насилля та інформаційної агресії РФ проти України представлено як цілеспрямовану, заздалегідь спроектовану, упорядковану сукупність дій щодо реалізації відповідних змісту, форм, методів, прийомів, засобів на основі використання ціннісно-сислової освітньої парадигми для забезпечення безпеки особистості в індивідуальному, національному і глобальному вимірах (Збройне насилля, національна безпека і критичне мислення, 2024, с. 223–340; Курило & Караман, 2025).

Теоретичну модель технології формування критичного мислення військовослужбовців в умовах збройного насилля та інформаційної агресії презентовано як єдність семи компонентів: цільового, концептуального, суб'єктного, інформаційно-середовищного, змістового, процесуального, результативного (Курило & Караман, 2025).

Мета дослідження. Для максимального наближення теоретичної моделі технології до практичної реалізації наступним кроком наукової розвідки і **метою** статті стала характеристика змістового і процесуального компонентів технології формування критичного мислення військовослужбовців в умовах збройного насилля та інформаційної агресії РФ проти України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Першим завданням щодо виконання мети статті стало визначення **змісту** формування критичного мислення військовослужбовців, що витікає із визначення сутності і структури базового поняття – критичного мислення особистості.

Так, сучасні дослідниці критичного мислення особистості С. Бадер та М. Починкова, спираючись на дослідження авторитетних

учених щодо сутності і структури особистості (К. Платонов), а також феномену критичного мислення особистості (С. Брукфілд, С. Векслер, Е. Глейзер, О. Денисевич, Л. Києнко-Романюк, С. Терно, С. Романова, А. Чемпейн, Д. Халперн та ін.) представляють складну структуру досліджуваного явища, що найбільшою мірою задовольняє наші дослідницькі інтереси: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивний компоненти (за вертикальною структурою); особистісний, мисленнєвий, інформаційний, операційний компоненти (за горизонтальною структурою); наводять характеристику кожного структурного компоненту. За думкою науковиць, кожний компонент вертикальної структури містить компоненти горизонтальної структури (Бадер & Починкова, 2023).

Усі структурні компоненти підпорядковані меті технології, зокрема в нашому дослідженні це – формування критичного мислення військовослужбовців як засобу безпеки й ефективного виконання завдань за призначенням в умовах збройного насилля та інформаційної агресії РФ проти України.

Узявши за основу структуру критичного мислення, розроблену С. Бадер та М. Починковою (Бадер & Починкова, 2023), характеристики критичного мислення військовослужбовців, представлених у працях інших дослідників (Березнева, 2018; Кисленко, 2024; Курило & Караман, 2025; Хміляр, 2018 та ін.), методичні розробки практиків (Бойко, 2018; Дворянчикова & Юган, 2018; Технологія розвитку критичного мислення, 2023 та ін.), різні класифікації технологій (форм, методів, засобів) формування професійних і особистісних якостей (Дметерко, 2023; Курило & Караман, 2025; Починкова, 2021; Юрків, 2021 та ін.), можемо спроектувати **змістовий і процесуальний** компоненти технології формування критичного мислення військовослужбовців в умовах збройного насилля та інформаційної агресії РФ проти України, що визначають зміст і технології (форми, методи, прийоми, засоби, фази), а також методичний інструментарій (методичні розробки навчальних курсів, тренінгів тощо) для роботи з військовослужбовцями з формування критичного мислення (КМ) в освітній і професійній діяльності (табл. 1).

Висновки і перспективи подальших досліджень. У статті спроектовано й охарак-

теризовано змістовий і процесуальний компоненти технології формування критичного мислення військовослужбовців в умовах збройного насилля та інформаційної агресії РФ проти України.

Змістовий компонент представлено в сукупності чотирьох напрямів формування критичного мислення військовослужбовців відповідно до структури критичного мислення особистості: мотиваційно-ціннісний (формування ціннісного ставлення до військової служби та критичного мислення як засобу безпеки, уникнення маніпуляцій з боку ворога; усвідомлення цінності інформації та вміння працювати з нею при виконанні завдань за призначенням; бажання мати знання, уміння й навички щодо ефективної роботи з інформацією; стійка мотивація до прийняття ефективних рішень в нестандартних ситуаціях під впливом постійних військових та інформаційних загроз); когнітивний (формування знань про сутність і потенціал критичного мислення як засобу безпеки; способи аналізу інформації з позиції логіки, пошуку протиріч у ній, роботи з різними джерелами інформації; стратегії спілкування й вирішення проблем через прийняття компромісних рішень, діалог; способи перевірки і оцінки достовірності інформації, військової ситуації, аргументованого спростування доказів; алгоритм визначення різниці між об'єктивним фактом і суб'єктивною думкою про нього); діяльнісний (формування навичок щодо використання раціональних й ефективних способів мислення при виконанні завдань за призначенням; володіння різними способами аналізу інформації з позиції логіки, пошуку протиріч в ній, роботи з різними джерелами інформації; ефективного спілкування й вирішення проблем через прийняття компромісних рішень, діалог; застосування різних способів перевірки і оцінки достовірності інформації, військової ситуації; аргументованого спростування доказів; застосування алгоритму визначення різниці між об'єктивним фактом і суб'єктивною думкою про нього); рефлексивний (формування здатностей щодо критичного ставлення до власних думок, дій, можливостей; оцінки власних якостей мислення та якостей мислення інших людей; усвідомлення, вивчення, аналізу межі інформації з метою отримання потрібної інформації; обирання адекватних способів оцінки через висловлення,

Таблиця 1

**Змістовий і процесуальний компоненти технології формування критичного мислення
військовослужбовців в умовах збройного насилля та інформаційної агресії РФ
проти України**

Структурні компоненти КМ / технології формування КМ		Мотиваційно-ціннісний	Когнітивний	Діяльнісний	Рефлексивний
ЗМІСТОВИЙ		Формування: – ціннісного ставлення до військової служби та критичного мислення як засобу безпеки, уникнення маніпуляцій з боку ворога; – усвідомлення цінності інформації та вміння працювати з нею при виконанні завдань за призначенням; – бажання мати знання, уміння й навички щодо ефективної роботи з інформацією; – стійка мотивація до прийняття ефективних рішень в нестандартних ситуаціях під впливом постійних військових та інформаційних загроз.	Формування знань про: – сутність і потенціал критичного мислення як засобу безпеки; – способи аналізу інформації з позиції логіки, пошуку протиріч у ній; – способи роботи з різними джерелами інформації; – стратегії спілкування й вирішення проблем через прийняття компромісних рішень, діалог; – способи перевірки і оцінки достовірності інформації, військової ситуації; – способи аргументованого спростування доказів; – алгоритм визначення різниці між об'єктивним фактом і суб'єктивною думкою про нього.	Формування навичок щодо: – використання раціональних й ефективних способів мислення при виконанні завдань за призначенням; – володіння різними способами аналізу інформації з позиції логіки, пошуку протиріч в ній; – володіння способами роботи з різними джерелами інформації; – ефективного спілкування й вирішення проблем через прийняття компромісних рішень, діалог; – застосовування різних способів перевірки і оцінки достовірності інформації, військової ситуації; – аргументованого спростування доказів; – застосування алгоритму визначення різниці між об'єктивним фактом і суб'єктивною думкою про нього.	Формування здатностей щодо: – критичного ставлення до власних думок, дій, можливостей; – оцінки власних якостей мислення та якостей мислення інших людей; – усвідомлення, вивчення, аналізу межі інформації з метою отримання потрібної інформації; – обирання адекватних способів оцінки через висловлення, описи, запитання та ін.; – здійснення саморегуляції і самоконтролю пізнавальної діяльності; – продукування власних ідей щодо вирішення завдань за призначенням, розробки й адаптації стратегічних планів.
ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ	Технології	особистісно зорієнтовані, саморозвитку, контролю, самоконтролю	евристичні, розвивальні, проблемні, проєктні, тренінгові, діалогові, інформаційно-комунікаційні, дослідницькі, контролю, самоконтролю	прикладні, кейс-технології, контролю, самоконтролю	особистісно зорієнтовані, саморозвитку, контролю, самоконтролю
	Форми	лекції, практичні заняття, самостійна, групова й індивідуальна робота.	лекції, практичні заняття, самостійна, групова й індивідуальна робота.	практичні заняття, навчальна і виробнича практики, професійна, квазіпрофесійна, соціально активна діяльність; самостійна, індивідуальна, групова, масова робота.	лекції, практичні заняття, самостійна, групова й індивідуальна робота.
	Методи	навчання, засвоєння, контролю (навчальні заняття, тренінги, ігри, вправи, проєкти, есе, модульні контрольні роботи, тестування).	навчання, засвоєння, контролю (навчальні заняття, тренінги, проєкти, конференції, публікації, есе, дискусії, діалоги, круглі столи, проблемні і творчі завдання; аналіз, оцінка, редагування, моделювання інформаційного контенту, платформ, блогів; модульні контрольні роботи, тестування)	навчання, засвоєння, контролю (симуляційні вправи, тренування; створення і просування кейсів, інформаційного контенту; форуми, конкурси, майстер-класи, благодійні та волонтерські акції, соціальні проєкти за участі різних інститутів громадянського суспільства, військових частин, населення; створення портфоліо, звітів).	навчання, засвоєння, контролю (навчальні заняття, тренінги, ігри, проблемні і творчі завдання, вправи на рефлексію, саморегуляцію, релаксацію, стабілізацію психоемоційного стану; супервізія; самоаналіз, самооцінка самоперевірка, самоконтроль, тестування)

Продовження таблиці 1

	Прийоми	«SWOT-аналіз», «Позначки», «Мозковий штурм», «П'ятихвилинний есей», «Кубування», «Гранування», «Понятійна таблиця», «Дерево рішень», «Дерево передбачень», «Товсті на тонкі запитання», «б чому», «Т-таблиця», «Шкала думок», «Асоціативний куш», «Незавершені речення», «Почережні запитання», «Проблемні ситуації», «Метаплан», «Діамант 9», «Метод ПРЕС», «Подвійний щоденник», «Картографування тексту», «Аналіз кейсів», «Сценарне планування», «Метод чотирьох альтернатив», «Навчаючи – вчусь», «Займи позицію», «Сенкан», «Плюси, мінуси, запитання», «Еліас», «Папір по колу», «Дискусія INSERT», «Павутинка дискусії», «Рефлексивний щоденник» та ін.		
	Засоби	Джерела інформації (навчальні і додаткові): оперативні зведення військового командування, інформація командирів, новини в Інтернеті, блоги, українські і російські загальнонаціональні теле- і радіоканали, українські і російські соціальні мережі й тематичні youtube-канали, думки (власні, побратимів, командування, друзів, батьків, політичних лідерів), друковані та Інтернет-ЗМІ, навчальна, методична, наукова, словникова, довідникова література тощо.		
	Фази	виклик (постановка нової проблеми, ідеї)	усвідомлення (засвоєння нових знань, умінь, навичок)	рефлексія (узагальнення, оцінне судження, висновки)
Методичний інструментарій	1. Формування критичного мислення сучасного фахівця. Навчальні програми для педагогічних та науково-педагогічних працівників, здобувачів освіти, населення / уклад. С. В. Лисечко. У 2 частинах. Ч. I. Старобільськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2021. С. 397–445. https://luteachrp.luguniv.edu.ua/wp-content/uploads/2021/12/proj_navch_progr_I.pdf 2. Програма формування критичного мислення особистості. Навчальні програми для педагогічних та науково-педагогічних працівників, здобувачів освіти, населення / уклад. С. В. Лисечко. У 2 частинах. Ч. II. Програми тренінгових занять. Старобільськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2021. С. 237–295. https://luteachrp.luguniv.edu.ua/wp-content/uploads/2021/12/proj_navch_progr_II.pdf 3. Програма тренінгу з інформаційної безпеки особистості. Навчальні програми для педагогічних та науково-педагогічних працівників, здобувачів освіти, населення / уклад. С. В. Лисечко. У 2 частинах. Ч. II. Програми тренінгових занять. Старобільськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2021. С. 296–337. https://luteachrp.luguniv.edu.ua/wp-content/uploads/2021/12/proj_navch_progr_II.pdf 4. Капінус О. С., Мацевко Т. М., Бойко О. В. Робоча програма навчальної дисципліни «Військове лідерство» / Бойко О. В. Теорія і методика формування лідерської компетентності офіцерів Збройних сил України : монографія. Житомир : Вид. О. О. Євенок, 2020. С. 612–645. https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/722942/1/Boiko_O.V._Monografy.pdf 5. Професійно-психологічний тренінг військовослужбовців Національної гвардії України : монографія / О. С. Колесніченко, Я. В. Мацегора, І. І. Приходько, Н. В. Юр'єва / за заг. ред. проф. І. І. Приходька. Харків : НАНГУ, 2019. 194 с. https://books.ndcnangu.co.ua/knigi/Monograf_Pr-psykh_treninh.pdf 6. Практикум з формування стресостійкості військовослужбовців до раптових змін бойової обстановки : методичний посібник / [О. М. Кокун, Н. С. Лозінська, І. О. Пішко]; За ред. В. М. Мороза. Київ : «Центр учбової літератури», 2023. 54 с. https://warbooks.com.ua/contents/praktikum-z-formuvannya-stresostiykosti-viyskovosluzhbovtiv-do-raptovikh-zmin-boyovoi-obstanovki.pdf 7. Професійний психологічний тренінг військовослужбовців Національної гвардії України : посібник / О. С. Колесніченко, Я. В. Мацегора, І. І. Приходько та ін. X. : НАНГУ, 2018. 206 с. https://books.ndcnangu.co.ua/knigi/posibnyk_Profesijnij_psihologichnij_trening_2018.pdf 8. Посібник для тренера «Люди з досвідом війни. Гідність. Взаємодія». https://howareu.com/static-objects/howareu/media/PDF/training-manual.pdf 9. Чижевський С. О., Гребенюк М. О., Барановський Д. С., Герасименко О. В. Тренінг з командотворення у військових підрозділах (team-building) : навчально-методичний посібник. Київ : «Центр учбової літератури», 2024. 154 с. https://jurkniga.ua/contents/trening-z-komandotvorenniya-u-viyskovikh-pidrozdilakh.pdf?srsltid=AfmBOo_rT_3rq2kuFGT2pez9WdQ2leZEQntw1TDqh1Dj6UN06cXd-nT4u 10. Федорчук В. М., Федорчук В. В., Комарніцька Л. М. Тренінг комунікативної компетентності : практикум. Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко Д. Г., 2021. 176 с. http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/7481?show=full 11. Формування психологічної готовності військовослужбовців військової служби за контрактом до виконання завдань за призначенням під час бойового злагодження: методичний посібник / Кокун О. М., Мороз В. М., Пішко І. О., Лозінська Н. С. Київ : «Центр учбової літератури», 2023. 170 с. https://jurkniga.ua/contents/formuvannya-psikhologichnoi-gotovnosti-viyskovosluzhbovtiv-viyskovoї-sluzhbi-za-kontraktom-do-vikonannya-zavdan-za-priznachenniam-pid-chas-boyovogo-zlagodzheniya.pdf 12. Інтерактивні вправи для проведення рефлексії. https://naurok.com.ua/interaktivni-vpravi-dlya-provedennya-refleksii-na-urokah-u-pochatkovih-klasah-146129.html 13. Навчальні платформи: – «Всеосвіта»: «Технологія розвитку критичного мислення у сучасному освітньому середовищі»; – «EdEra»: Інтерактивний курс у вигляді гри «Подумай двічі: платформа критичного мислення»; – «Prometheus»: «Критичне мислення в українському контексті»; – «Pifagor»: «Розвиток критичного мислення й медіаграмотності учасників освітнього процесу», «Розвиток критичного мислення в еру цифровізації та III»; – «Coursera»: «Вступ в логіку та критичне мислення», «Критичне мислення для інформаційної епохи», «Лідерство та критичне мислення», «Навички критичного мислення для професіоналів», «Критичне мислення: аргументоване прийняття рішень» та ін.			

описи, запитання та ін.; здійснення саморегуляції і самоконтролю пізнавальної діяльності; продукування власних ідей щодо вирішення завдань за призначенням, розробки й адаптації стратегічних планів).

Процесуальний компонент розкрито через характеристику технологій (особистісно зорієнтованих, саморозвитку, евристичних, розвивальних, проблемних, проєктних, тренінгових, діалогових, інформаційно-комунікаційних,

дослідницьких, контрольних, прикладних), форм, методів, прийомів, засобів, методичного інструментарію формування критичного мислення військовослужбовців у межах кожного змістового напрямку.

Наступним кроком дослідження технології формування критичного мислення військовослужбовців в умовах збройного насилля та інформаційної агресії РФ проти України буде характеристика її суб'єктного компонента.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бадер С. О., Починкова М. М. Структура критичного мислення особистості. *Інноваційна педагогіка*. 2023. Вип. 62. Том 1. С. 91–97. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/62.1.18>
2. Березнева І. М. Особливості формування критичного мислення курсантів військового закладу вищої освіти в процесі вивчення іноземної мови. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2018. Вип. 63. С. 10–13. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/23751>
3. Бойко О. В. Теорія і методика формування лідерської компетентності офіцерів Збройних сил України : монографія. Житомир : Вид. О. О. Євенок, 2020. 667 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/722942/1/Boiko_O.V._Monografy.pdf
4. Вознюк О. Стратегії формування критичного мислення в контексті медіаосвіти. *Нові технології навчання*. 2023. № 97. С. 6–15. <https://doi.org/10.52256/2710-3560.97.2023.97.01>
5. Дворянчикова С., Юган Н. Навчання критичного мислення в Українських вишах: освітні тренди та виклики впровадження. *Scientific Letters of Academic Society of Michal Baludansky*. 2018. Vol.6, № 2A/2018. Р. 51–56. URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/10747>
6. Дметерко Н. В. Порівняльний аналіз методів розвитку професійної рефлексії та рефлексивного мислення фахівця. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Психологія*, 2023. № 6. С. 45–49. DOI: <https://doi.org/10.32782/psy-visnyk/2022.6.8>
7. Збройне насилля, національна безпека і критичне мислення: теоретико-методологічний вимір : колективна монографія / за заг. ред. В. С. Курила ; Луганський національний університет імені Тараса Шевченка. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2024. 384 с. URL: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/25976/1/krytychne_myslennia2024.pdf
8. Кисленко Д. Критичне мислення в діяльності військового керівника оперативного рівня. *Військова освіта*. 2024. №1 (49). С. 91–101. DOI: <https://doi.org/10.33099/2617-1775/2024-01/91-101>
9. Курило В. С., Караман О. Л. Теоретичні засади технології формування критичного мислення військовослужбовців в умовах збройного насилля та інформаційної агресії. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2025. №1. С. 128–136. DOI: <https://doi.org/10.12958/3083-6514-2025-1-128-136>
10. Починкова М. М. Формування критичного мислення майбутніх учителів початкової школи у процесі професійної підготовки : дис. на здобуття наук. ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». Старобільськ, 2021. 572 с. URL: <https://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/handle/123456789/7523>
11. Технологія розвитку критичного мислення : інформаційно-методичний посібник / автор-уклад. О. М. Грищенко. Слов'янськ. 2023. 57 с. URL: <https://donopdut.org.ua/wp-content/uploads/2023/09/Tekhnologiya-rozvitku-kritichnogo-mislennya.pdf>
12. Хміляр О. Ф. Критичне та позитивне мислення офіцера. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Психологія» : збірник наукових праць. Острог : Вид-во НаУОА, 2018. № 7. С. 72–76. DOI: <https://doi.org/10.25264/2415-7384-2018-7-72-76>
13. Юрків Я. І. Теорія і практика професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів та соціальних працівників до роботи із вразливими категоріями населення : дис. на здобуття наук. ступ. доктора пед. наук за спеціальністю 13.00.05 – соціальна педагогіка. ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». Старобільськ, 2021. 606 с. URL: <https://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/8789/dis.pdf?sequence=5&isAllowed=y>

REFERENCES:

1. Bader, S. O., & Pochynkova, M. M. (2023). Struktura krytychnoho myslennia osobystosti [The structure of a person's critical thinking]. *Innovatsiina pedahohika*, 62, 1, 91–97. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/62.1.18> [in Ukrainian].
2. Berezneva, I. M. (2018). Osoblyvosti formuvannia krytychnoho myslennia kursantiv viiskovoho zakladu vyshchoi osvity v protsesi vyvchennia inozemnoi movy [Peculiarities of the formation of critical thinking among cadets of a military institution of higher education in the process of learning a foreign language]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova*, 63, 10–13. Retrieved from: <https://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/23751> [in Ukrainian].
3. Boiko, O. V. (2020). Teoriia i metodyka formuvannia liderskoi kompetentnosti ofitseriv Zbroinykh syl Ukrainy [Theory and methodology of forming leadership competence of officers of the Armed Forces of Ukraine] : monohrafiia Zhytomyr : Vyd. O. O. Yevenok, 667. Retrieved from: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/722942/1/Boiko_O.V._Monografy.pdf [in Ukrainian].
4. Vozniuk, O. (2023). Stratehii formuvannia krytychnoho myslennia v konteksti mediaosvity [Strategies for developing critical thinking in the context of media education]. *Novi tekhnologii navchannia*, 97, 6–15. <https://doi.org/10.52256/2710-3560.97.2023.97.01> [in Ukrainian].
5. Dvorianchykova, S., & Yuhan, N. (2018). Navchannia krytychnoho myslennia v Ukrainskykh vyshakh: osvichni trendy ta vyklyky vprovadzhennia [Teaching critical thinking in Ukrainian universities: educational trends and implementation challenges]. *Scientific Letters of Academic Society of Michal Baludansky*, 6, 2A/2018, 51–56. Retrieved from: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/10747> [in Ukrainian].
6. Dmeterko, N. V. (2023). Porivnialnyi analiz metodiv rozvytku profesiinoi refleksii ta refleksyvnoho myslennia fakhivtsia [Comparative analysis of methods for developing professional reflection and reflective thinking of a specialist]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Psykholohiia*, 6, 45–49. DOI: <https://doi.org/10.32782/psy-visnyk/2022.6.8> [in Ukrainian].
7. Zbroine nasyllia, natsionalna bezpeka i krytychne myslennia: teoretyko-metodolohichni vymiry [Armed Violence, National Security, and Critical Thinking: Theoretical and Methodological Dimensions] : kolektyvna monohrafiia (2024) / za zah. red. V. S. Kuryla ; Luhanskyi natsionalnyi universytet imeni Tarasa Shevchenka. Odesa : Vydavnychiy dim «Helvetyka», 384. Retrieved from: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/25976/1/krytychne_myslennia2024.pdf [in Ukrainian].
8. Kyslenko, D. (2024). Krytychne myslennia v diialnosti viiskovoho kerivnyka operatyvnogo rivnia [Critical thinking in the activities of an operational-level military leader]. *Viiskova osvita*, 1 (49), 91–101. DOI: <https://doi.org/10.33099/2617-1775/2024-01/91-101> [in Ukrainian].
9. Kurylo, V. S., & Karaman, O. L. (2025). Teoretychni zasady tekhnologii formuvannia krytychnoho myslennia viiskovosluzhbovtiv v umovakh zbroinoho nasyllia ta informatsiinoi ahresii [Theoretical foundations of the technology for forming critical thinking of military personnel in conditions of armed violence and information aggression]. *Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Pedahohichni nauky*, 1, 128–136. DOI: <https://doi.org/10.12958/3083-6514-2025-1-128-136> [in Ukrainian].
10. Pochynkova, M. M. (2021). Formuvannia krytychnoho myslennia maibutnikh uchyteliv pochatkovoi shkoly u protsesi profesiinoi pidhotovky [Formation of critical thinking of future primary school teachers in the process of professional training]: dys. na zdobuttia nauk. stupenia doktora pedahohichnykh nauk za spetsialnistiu 13.00.04 – teoriia i metodyka profesiinoi osvity. Derzhavnyi zaklad «Luhanskyi natsionalnyi universytet imeni Tarasa Shevchenka». Starobilsk, 2021, 572. Retrieved from: <https://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/handle/123456789/7523> [in Ukrainian].
11. Tekhnolohiia rozvytku krytychnoho myslennia [Technology for developing critical thinking]: informatsiino-metodychnyi posibnyk (2023). / avtor-uklad. O. M. Hrynenko. Sloviansk, 57. Retrieved from: <https://donopdut.org.ua/wp-content/uploads/2023/09/Tekhnologiya-rozvytku-kritichnogo-mislennya.pdf> [in Ukrainian].
12. Khmiliar, O. F. (2018). Krytychne ta pozytyvne myslennia ofitsera [Critical and positive thinking of an officer]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia». Serii «Psykhologhiia» : zbirnyk naukovykh prats*. Ostroh : Vyd-vo NaUOA, 7, 72–76. DOI: <https://doi.org/10.25264/2415-7384-2018-7-72-76> [in Ukrainian].
13. Yurkiv Ya., I. (2021). Teoriia i praktyka profesiinoi pidhotovky maibutnikh sotsialnykh pedahohiv ta sotsialnykh pratsivnykiv do roboty iz vrazlyvymy katehoriiami naseleння [Theory and practice of professional training of future social educators and social workers to work with vulnerable categories of the population]: dys. na zdobuttia nauk. stup. doktora ped. nauk za spetsialnistiu 13.00.05 – sotsialna pedahohika. DZ «Luhanskyi natsionalnyi universytet imeni Tarasa Shevchenka». Starobilsk, 606. Retrieved from: <https://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/8789/dis.pdf?sequence=5&isAllowed=y> [in Ukrainian].

Дата надходження статті: 13.06.2025

Дата прийняття статті: 25.06.2025

Опубліковано: 08.09.2025